

Центр міської історії Центрально-Східної Європи як дар Львову до святкування 750 річчя міста

Шановні пані і панове,

я стою перед Вами і насамперед мушу з'ясувати наступне питання: як у громадянина Швейцарії, що мешкає в Австрії, виникла ідея заснувати Інститут міської історії в Україні? Нам, історикам, притаманно шукати причини сучасного в минулому, і цей принцип можна цілком і повністю застосувати й до історії свого власного життя. Українська історія мого життя розпочалася дванадцять років тому, коли я вперше приїхав до Львова проводити дослідження для моєї дисертації. Сприйняття нового для тебе міста чи нової країни цілковито залежить від того, звідки ти походиш і географічно, і інтелектуально, і з якими усталеними стереотипами та мотиваціями ти стаєш на невідому тобі землю. Причина мого приїзду і моя мотивація ґрунтувалися, звичайно, на інтересі до Габсбурзької монархії, яка у цьому місті до сьогодні присутня у найрізноманітніший спосіб. Однак я ніколи не впадав у ностальгію. Я радше думав про те, що місто якраз і цікаве тим, щоб поспостерігати, як у ньому переплітаються минуле, сучасне і те, що вже вимальовується на майбутнє. Для такого міста як Львів характерне не лише це почасти сильне сплетіння епох, а й всюдишче питання, до якого європейського культурного кола ти належиш. Обидва типи переплетення, тобто традиційне і модерне та захід і схід, створюють особливу креативність, що повсюдно присутня у цьому місті. Для істориків – це мультикультурне та багатонаціональне минуле Львова, що притягує науковців. Через це Львів насправді перетворився на одну із найулюбленіших парадигм центрально-східно-європейського міста. Зростає кількість книг, статей і конференцій, присвячених цьому містові. Та й у самому Львові організовують конференції, публікують книжки з його історії, як, приміром, підготована до друку трьохтомна праця Інституту українознавства Академії наук. Чого бракує, то це центру, який би з допомогою наукових методів документував та вивчав історію міста аж до сучасності. Що я маю на увазі, можна дуже гарно й коротко окреслити англійською:

«Institutions matter» (Інституції мають значення)

Це означає: науковці приходять і відходять, конференції проходять і завершуються. А інституція залишається. Якщо існує такий центр, то багато того, що інакше б втратилося,

збирається і зберігається для майбутнього. Якраз через те, що інституція – це щось перманентне, творить вона і свою історію. У найкращому випадку може сформуватися навіть своя авторитетна академічна школа, на якій зрештою так багата історія саме цього міста. Центр, як мені видається, надає можливість зустрічатися людям, що займаються схожими темами та питаннями. А тому, коли ми вибирали й облаштовували приміщення інституту, мені було особливо важливо створити таку атмосферу, яка сприяла б комунікації та креативності. Сподіваюся, що більшість із Вас відвідають нас на вулиці Богомольця, аби в цьому переконатися.

Тепер я хотів би сформулювати другу думку, яка, властиво, зрозуміла сама собою:

Центр міської історії Львова належить Львову

Як Вам відомо, особливість історії цього міста полягає в тому, що велика кількість держав і спільнот історично ідентифікують себе зі Львовом і його минулим. Особливо вражає активність щодо Львова польських кіл. Це – наукові інституції, приміром, Міжнародний центр культури у Кракові, а також численні товариства, діяльність яких у царині минулого Львова напівнаукова і часто ностальгійно забарвлена. Найкращі інтернет-сторінки з історії Львова до цього часу були створені в Польщі. Але історія Львова по-перше і насамперед належить Львову, і я сподіваюся цим інститутом зробити окремий внесок у цю справу. Це не має нічого спільного з націоналізмом. Наш центр повинен вирізнятися якраз не ідеологічною ізольованістю, а відкритістю до всіх історичних сил, які це особливе місто разом будували й залишили у ньому свій слід. Той факт, що інститут має бути в тому місці, де проходила його історія, не потребує жодної додаткової ідеологічної легітимації.

Міська історія долає внутрішні кордони

Із самого початку була важливою для мене одна думка. Такі міста, як Львів, завжди були місцями перетину різних культур. Це контактування культур породило інтеракції, плідний взаємовплив. Тому конкретному культурному просторові, що ми його називаємо містом, надали вони особливих ознак. Мені видається, що через криваву історію двадцятого сторіччя, яка саме у цьому місті залишила багато своїх слідів, ми часто забуваємо, що колись тут існувало мирне і продуктивне щоденне співжиття різних національностей. Разом вони зробили те, чим був тоді Львів. Якщо ми це усвідомимо, тоді те, що начебто цілком інше, стане частиною свого власного, якраз тому, що це була частина цього міста, в якому я живу. Я хотів би звернути особливу увагу на історію євреїв, без якої Львів немислимий, і яка,

однак, саме щодо дев'ятнадцятого і двадцятого сторіччя мало досліджено. Я не піддаю сумніву виправданість національної історії, але вважаю, що історично-культурні єдності, такі як місто, відкривають альтернативні, інтелектуально привабливі перспективи.

Міська історія долає зовнішні кордони

Будь-яке місто, з одного боку, має свою специфічну індивідуальність, а з іншого, є частиною більш загального феномену. Отож є щось, що ми називаємо міським способом життя та міською культурою, що поєднує між собою всі європейські міста. Міста ніколи не можна розглядати ізольовано, бо історично міста ніколи не існували ізольовано одне від одного. Будь-яке місто було і є частиною мережі, до якої належать і інші міста. Транспортна система завжди створювала в історії шляхи, якими йшов обмін між містами людьми, думками й товарами. Міська історія – це абсолютно європейська історія. І в цьому сенсі вона також долає кордони. Завдання науки полягає в тому, щоб віддати належне цьому фактові у дослідженнях. А тому одна із основних ідей нашого центру полягає в тому, щоб поєднати Львів із структурами інституцій міської історії, що вже існують насамперед у Західній Європі та Америці. Ми хочемо створити центр з досліджень міської історії не лише Львова, а того простору, який сьогодні називають Центрально-Східною Європою. У назву нашого інституту «Центр міської історії Центрально-Східної Європи» покладено великі завдання та сміливі візії. Ми хочемо бути центром контактів, де б зустрічалися науковці з Києва, Варшави, Вільнюса, Праги, Будапешта й обмінювалися думками про це особливе явище – місто.

Центр має стати частиною місцевої структури інституцій і зміцнювати академічну культуру Львова

Попри свою інтернаціональність наш центр мусить пустити своє коріння у Львові. Мені дуже залежить на тому, щоб цей інститут не був чужорідним тілом, а інтегрованою частиною наявної структури академічних інституцій міста. Умови для побудови чогось надзвичайного саме у Львові дуже добрі. Йдеться не лише про зовнішній вигляд міста з його історичною архітектурною субстанцією, який щодня по-новому надихає на роздуми про міську історію та культуру. Тут працюють багато осіб і інституцій. Я маю на увазі, приміром, Політехнічний університет з його давньою традицією досліджень історії міської архітектури та містобудування, і звичайно ж численні львовознавчі студії та конференції істориків університету та інститутів Академії наук. Я маю на увазі багаторічну програму «Модерні міські культури та ідентичності у “старих містах”», що проводилася в Центрі магістерських

програм університету імені Франка, а також видавничу діяльність «Центру Європи», чи таких журналів як «І». Я вважаю, що наш центр знайде тут належне собі місце. Ми разом створюватимемо імідж того, що Львів – це не лише надзвичайно гарне місто, а й центральне місце досліджень міської історії Центрально-Східної Європи.

Наприкінці я знову повернуся до історії мого життя. Той, хто приходить ззовні, часом має більше свободи для мрій, ніж той, хто долає щоденні труднощі. Ті великі зміни, які я пережив тут за останні дванадцять років, дозволяють мені вірити у майбутнє цього міста. Моїм внеском у це майбутнє стане «Центр міської історії Центрально-Східної Європи», який я дарую містові на його 750-річчя. Подарунки завжди пов'язані з тим, хто дарує, і з тим, хто цей подарунок отримує. Ви також пов'язані з фантазіями та мріями, і я хотів би, аби Ви стали частиною моєї мрії. А тому я завершую словами великого бразильського теолога Дона Ельдера Камари:

Якщо хтось мріє сам, то це лиш одна мрія. Якщо люди мріють разом, то це початок нової дійсності. (Дон Ельдер Камара).